

OLEJ, Jozef, KOLCUNOVÁ, Marta, KOLCUN, Jozef: Kontradiktórnosť v trestnom konaní

Bratislava: C. H. Beck, 2014, 232 s. ISBN 978-80-89603-21-3.

Martin Mičkal*

K problematice kontradiktornosti v trestním řízení, která již bezpochyby patří mezi základní zásady trestního procesu, publikuje řada českých a slovenských autorů odborné články, přesto ucelená monografie zaměřená výlučně na toto téma v našich končinách doposud chyběla. Tato problematika je s ohledem na probíhající rekodifikaci trestního řádu, při které se vedou rozsáhle diskuze o důsledcích této zásady, velmi aktuální.

V roce 2014¹ na Slovensku v nakladatelství C. H. Beck vyšla první a prozatím jediná publikace věnující se výlučně této problematice, jenž nese název „*Kontradiktórnosť v trestnom konaní*“ a jejímiž autory jsou Jozef Olej, Marta Kolcunová a Jozef Kolcun. Tato publikace má 232 stran a díky úzce vymezenému tématu se jedná o cenný a svým obsahem vydatný zdroj informací, zejména je nezbytné vyzdvihnout rozsáhlý poznámkový aparát a značné množství odkazů na související odbornou literaturu a judikaturu (včetně českých autorů a rozhodnutí). Ze systematického hlediska je tato publikace členěna do pěti kapitol.

V první kapitole publikace se autoři věnují obsahovému vymezení pojmu „kontradiktornosť“. Přestože je zásada kontradiktornosti obecně přijímána, její obsahové vymezení a z něho plynoucí důsledky se zásadně liší. Z tohoto důvodu proto publikace v úvodní kapitole obsahuje vedle lexikálního rozboru pojmů „kontradiktornosť“ a „kontradikce“ i analýzu pojetí této zásady rozsáhlého množství na toto téma publikujících odborníků nejen českých či slovenských, ale i z celé řady dalších států (Polska, Francie, Itálie, Německo či Anglie). Z této analýzy je dobře patrné rozdílné vnímání obsahu zásady kontradiktornosti různými odborníky (které, jak poznamenává autory citovaný Miniatto Lionel, souvisí se složitostí a nedokonalostí každého právního systému a zdá se nevyhnutelné do té míry, do jaké uplatňování tohoto principu vyplývá z jeho potvrzení v pozitivním právu²). Na tuto analýzu dále navazuje rozbor soudní judikatury (Evropský

* Mgr. Bc. Martin Mičkal, doktorand, Katedra trestního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno / Ph.D. student, Department of Criminal Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: martinmickal@mail.muni.cz

1 Byť tato publikace byla vydána již před dvěma lety, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku není v odborných příspěvcích téměř citována, což nelze připisovat její kvalitě, ale spíše malému povědomí o ní.

2 OLEJ, J., KOLCUNOVÁ, M., KOLCUN, J. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, s. 185.

soud pro lidská práva, Soudní dvůr Evropské unie, Ústavní soud České republiky, Ústavní a Nejvyšší soud Slovenské republiky). V závěru první kapitoly autoři představují své vlastní obsahové pojetí zásady kontradiktornosti, s kterým pracují ve zbytku publikace a které se shoduje s vymezením této zásady Evropským soudem pro lidská práva³. Z této zásady tak podle autorů plynou „toliko“ dvě práva: 1) právo na seznámení se se všemi dokumenty, stanovisky, důkazy s cílem ovlivnit rozhodnutí soudu; a 2) právo, respektive možnost o nich diskutovat.⁴ Podstatný je ovšem i závěr, že tato práva nenáleží pouze obhajobě, ale i obžaloba musí mít stejné možnosti seznámit se s argumenty protistrany (tedy obhajoby) a vyjádřit se k nim.⁵

Druhou kapitolu zahajují autoři teoretickým pojednáním o odlišnostech zásad a principů a docházejí k závěru, že kontradiktornost není zásadou, ale univerzálním základním právním (nikoliv však absolutním) principem (tedy podle autorů pravidlem přirozeného práva), jehož funkce se v plném rozsahu (ale nikoliv výlučně) uplatní v trestním procesu v řízení před soudem. Zajímavé je, že skutečností, která je k tomuto závěru mimo jiné vede, je absence opaku kontradiktornosti, která je podle nich běžná u většiny zásad.⁶ Lze namítnout (se stejnou výhradou jako autoři publikace, tedy s přehnanou ambicí porozumět teorii principů a zásad), že všechny zásady i principy mají z logického hlediska svůj opak (prostřednictvím jejich negace), byť je pravdou, že ne všechny opaky musejí nést samostatný název a být teorií používány (navíc i u celé řady zásad se jejich opak nepoužívá – například zásada přiměřenosti a zdrženlivosti, zásada rychlého procesu, zásada zajištění práva na obhajobu). Jako vhodný prostředek vymezení obsahu zásady (respektive principu⁷) kontradiktornosti považují do druhé kapitoly zařazené porovnání této zásady s ostatními zásadami trestního procesu. Autoři dospěli k závěru, že zásada kontradiktornosti je součástí systému základních zásad, významně s nimi vzájemně souvisí a jejich prostřednictvím se uplatňuje.⁸

Za nejdiskutabilnější lze považovat kapitolu třetí, která se věnuje zásadě kontradiktornosti v přípravném řízení. Úvodem této kapitoly je citována řada odborníků, kteří buď zcela vylučují uplatnění zásady kontradiktornosti v této fázi řízení, nebo v ní připouští

3 Pro českou odbornou diskuzi na toto téma je pak zajímavé, že se tak autoři shodují i s vymezením zásady kontradiktornosti Jaroslavem Fenykem [srov. například zvukový záznam ze semináře ústavněprávního výboru PSP na téma *Nový trestní řád očima odborné veřejnosti* konaného dne 10. června 2016. Zvukový záznam z tohoto semináře je dostupný na: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4006&td=19&cu=28> (1:32:00)].

4 OLEJ, J., KOLCUNOVÁ, M., KOLCUN, J. *Kontradiktornost' v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, s. 33.

5 Tamtéž, s. 21.

6 Tamtéž, s. 46–47.

7 Byť autoři dospěli k závěru, že se jedná o princip, sami se i v dalších částech publikace drží pojmu „zásada kontradiktornosti“ (na což sami upozorňují na s. 47).

8 Tamtéž, s. 70.

prvky kontradiktornosti, ale podotýkají, že se nejedná o její vůdčí zásadu. Autoři publikace, byť konstatují, že se ztotožňují s druhým z těchto uvedených názorů (tedy že nejde o imanentní součást přípravného řízení⁹), kladou na její dodržování v této fázi trestního řízení značný důraz, což vyplývá především ze subkapitoly věnované nerespektování kontradiktornosti v přípravném řízení. Zde doslova uvádějí: „*Kontradiktornost – jako základní zásada trestního procesu – musí být v přípravném řízení při aplikaci procesních institutů respektována jak policistou, tak prokurátorem.*“¹⁰ Lze připomenout výše citovaného Miniata Lionela, který upozorňuje na to, že obsah této zásady je odvozován od platného práva, byť by tomu mělo být zřejmě naopak. Tyto kontradiktorní prvky lze spíše chápat jako výjimku ze zásady „non-kontradiktornosti“ přípravného řízení. Problém opačného přístupu lze spatřovat v tom, že požadavky na rozšíření kontradiktorních prvků v přípravném řízení opírající se o tuto zásadu budou i nadále rozostřovat rozdíl mezi touto fází trestního řízení a řízením před soudem.

Čtvrtá kapitola je věnována kontradiktornosti v řízení před soudem, ve kterém se tato zásada uplatňuje v plném svém rozsahu. Autoři zde rozebírají především platnou slovenskou právní úpravu, která konkretizuje zásadu kontradiktornosti. Jelikož jsou české i slovenské trestní předpisy v mnohém podobné, je i pro české právníky tato kapitola velmi poučná (i zde se nachází rozsáhlý poznámkový aparát a značné množství odkazů), ostatně i případné rozdíly těchto dvou úprav nejsou z hlediska úvah de lege ferenda bezvýznamné. Autoři se mimo jiné věnují i přípustnosti čtení nekontradiktorně provedené výpovědi svědka z přípravného řízení v hlavním líčení, které představuje nepochybně zásah do zásady kontradiktornosti. Zde lze případné čtenáře upozornit na nejnovější rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schatschaschwili proti Německu¹¹, které potvrzuje závěry obsažené v autory citovaných rozhodnutích Al-Khawaja a Tahery proti Velké Británii a Tseber proti České republice. Obecně platí, že obviněný nemůže být odsouzen, aniž by všechny důkazy proti němu byly provedeny v jeho přítomnosti na veřejném jednání, aby tak mohly být kontradiktorně přezkoumány.¹² Toto pravidlo však není absolutní a Evropský soud pro lidská práva stanovil třístupňový test, který přezkoumává použitelnost nekontradiktorně provedené výpovědi svědka a jehož jednotlivé kroky jsou: 1) existuje závažný důvod pro nepřítomnost svědka?; 2) je výpověď svědka výlučným nebo rozhodujícím důkazem?; a 3) byly dány dostatečné vyvažující faktory, které by kompenzovaly ztížené podmínky, v nichž pracovala obhajoba?

Autoři se na celé řadě míst zabývají i aktuální problematikou křížového výslechu svědka (tj. výslechu prováděného přímo stranami), který je odborníky diskutován jako jediná

⁹ Tamtéž, s. 73.

¹⁰ Tamtéž, s. 117.

¹¹ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2015, stížnost č. 9154/10.

¹² Al-Khawaja a Tahery proti Velké Británii, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2011, stížnosti č. 26766/05 a č. 22228/06, bod 118.

možná forma kontradiktorního výsledku. Dospívají k závěru (s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva), že kontradiktorním výsledkem není pouze křížový výslech, ale i výslech, který je veden soudcem a strana má možnost klást vyslychané osobě otázky a vyjadřovat se k její výpovědi.

Publikaci se nevyhnuly drobné nepřesnosti (např. záměna slov „být vyslechnut“ za slova „nechat vyslechnout“¹³), které však pozorného čtenáře nezmatou. Tuto publikaci lze bez dalšího vřele doporučit každému čtenáři, který chce porozumět problematice zásady kontradiktornosti (aktuální zejména z důvodu připravované rekodifikace českého trestního práva procesního), dokonce se domnívám, že by tato kniha měla být součástí knihovny každého právníka věnujícího se oblasti trestního práva.

¹³ OLEJ, J., KOLCUNOVÁ, M., KOLCUN, J. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, s. 139.